

Николина СТАНКОВИЋ*

ПРИНЦИПИ И ОКВИРИ ПРАВНЕ СИГУРНОСТИ¹

Апстракт

Питање правне сигурности представља једно од темељних питања које се поставља у оквиру сваког савременог правног система, нарочито приликом оцене његове институционалне уређености, степена успостављене демократије и начина остваривања односа између државе и њених грађана. Правна сигурност је саставни део ширег концепта владавине права, а обезбеђивање исте треба да представља један од основних циљева сваког уређеног правног поретка. Под појмом правне сигурности се, у начелу, подразумева право сваког лица да на јасан, предвидив и благовремен начин буде упознато са правним нормама које уређују његов правни положај, као и право на њихову доследну и једнаку примену у истоветним или сличним чињеничним и равним ситуацијама. Треба истаћи да је питање правне сигурности у директној вези са питањем правне предвидивости у контексту вођења судских поступака у појединачним споровима. Такође, када говоримо о правној сигурности, пре свега мислимо на постојање стабилног и доследног нормативног оквира који није подложен честим променама, из разлога доследности и ефикасности самих правних норми из којих је сачињен. У раду ће бити речи о сложеним аспектима правне сигурности, која укључује нормативну транспарентност, уједначеност судске праксе, као и доследну примену права. Сходно томе, биће и анализиран феномен правне успешности у судским поступцима, са посебним акцентом на правна лица која послују у високо регулисаним секторима попут банкарства и осигурања. Коначно, појам правне сигурности ће се у оквиру рада, поред формално-правног аспекта, сагледати и као

---

* Сарадник у настави, Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Правни факултет, Република Србија, nikolina.gnjidic@pr.ac.rs, ORCID: 0000-0003-3148-467X.

¹ Рад је настао као резултат истраживања на научно-истраживачком пројекту под називом "Систем заштите људских права и основних слобода – стање, изазови и перспективе" Правног факултета Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици за период 2025-2027. Рад представља резултат истраживања које финансира Министарство науке, технолошког развоја и иновација по Уговору са Правним факултетом Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици (Евиденциони број уговора 451-03-137/2025-03/200254 од 4. фебруара 2025. године).

елемент правне културе и правне свести која утиче на поверење грађана у институције и легитимност целокупног правног поретка.

Кључне речи: правна сигурност, принципи, законитост.

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Појам правне сигурности се у правној теорији и пракси са разлогом означава као *sine qua non* владавине права. Поред тога што представља апстрактни правни идеал, она је и практична претпоставка остваривања правне заштите, правне једнакости као и поверења грађана и правних лица у државне институције. Уколико за пример узмемо једно друштво засновано на демократском поретку, правна сигурност се препознаје као један од кључних критеријума легитимности таквог правног система. На првом месту нужно је схватити правну сигурност кроз формално-правни аспект. У том погледу, она долази до изражаја кроз јасноћу, потпуност и доследност правних норми. Дакле, нормативна транспарентност обухвата првенствено чињеницу да правни прописи буду формулисани тако да њихово значење не оставља простор за арбитарна тумачења, а потом и потребу адресата права да са извесношћу предвиде све могуће правне последице свог поступања (Марковић, 2017, 113). Такође, законитост има веома важну улогу и као таква је темељна претпоставка остваривања правне сигурности, јер је она начело највишег ранга у правном поретку. Једино правни систем који у потпуности функционише у оквиру строге хијерархије правних аката и где су сви субјекти везани нормама позитивног права може да обезбеди предвидљивост правних односа. У случају повреде начела законитости, да ли кроз доношење прописа супротних Уставу, или кроз арбитарну примену права, за неминовну последицу има настанак правне несигурности и слабљењу поверења у институције. Дакле, није неопходно законитост посматрати изоловано, већ ју је потребно укључити у динамичан механизам који као такав омогућава доследну примену права и непосредно обезбеђује принци владавине права. На овај начин је обезбеђена минимална правна предвидљивост, која је темељ стабилних друштвених и економских односа (Лазич, 2018, 223).

Поред сагледавања правне сигурности кроз призму формално-правног аспекта, као њен други јако важан стуб јавља се уједначеност судске праксе. Наиме, она има за циљ да елиминира правну неизвесност која се јавља као последица контрадикторних судских одлука. Овде није реч само о техничком уједначавању, већ превасходно о очувању правне једнакости пред судовима и једнаког третмана свих учесника у оквиру правног промета. Дакле, није тешко закључити да пракса врховних судова има незаменљиву улогу у стварању јединственог правног поретка. Нормативна равна и уједначеност судске праксе нису једини аспекти који исцрпљују правну сигурност. Наиме, њена делотворност се мери и кроз успешност откривања права у судским споровима, односно, кроз степен ефикасности правне заштите, као и кроз

трајање поступака и равнотежу формалних гаранција и материјалне правичности (Петровић, 2014, 133). Изостанак било којег од ових елемената ствара правну несигурност и ерозију поверења у правни систем. Такође, можда једно од најосетљивијих поља у којима се огледа правна сигурност јесу сектор банкарства и осигурања. Ово су делатности од системског значаја за саму стабилност једног финансијског тржишта, па самим тим изискују јако висок степен правне предвидљивости и заштите. У овој области се уговорни односи заснивају на поверењу које не може бити остварено у случају да правни оквир не пружа у потпуности јасне и конзистентне гаранције за сваку страну у правном послу (Костић, 2015, 65).

Полазећи од наведених поставки, аутор рада је своје истраживање базирао на анализи принципа и оквира правне сигурности из формално-правне перспективе, у оквиру којег је дат посебан акценат на нормативну транспарентност, уједначеност судске праксе, правну успешност у судским споровима, као и значај правне сигурности у банкарском и осигуравајућем сектору. На овај начин, аутор покушава указати на комплексност овог појма, али и на потребу његовог континуираног значаја у савременим условима. (Костић, 2015, 71)

2. ПОЈАМ И ПРИНЦИПИ ПРАВНЕ СИГУРНОСТИ

На самом почетку треба нагласити да се у правној теорији правна сигурност схвата као темељни принцип владавине права, који има задатак да обезбеди предвидљивост и стабилност правног система. Овако постављен теоријски оквир правне сигурности настао је у радовима класичних и савремених правних теоретичара попут Ханса Келзена и Рудолфа Сменда. Келзен је правну сигурност посматрао кроз призму нормативне кохеренције, док је Рудолф наглашавао социјалну функцију права у осигуравању правне сигурности. На овај начин се истиче да право не регулише само понашање субјеката, већ ствара и очекивања захваљујући којима се омогућава стабилност друштвених односа. Један такав правни систем пружа могућност грађанима као и правним лицима, да своје поступке унапред планирају и предузимају адекватне правне радње са уверењем да ће се правила примењивати доследно. Са друге стране, последица која настаје у дијаметрално супротним условима, онда када правила не постоје или се иста не поштују, реч је о правној несигурности (Јовановић, 2020, 112).

Елем, теоријски оквир правне сигурности и формално-правни оквир нису два различита аспекта, већ је реч о узајамној зависности. Дакле, теоријски концепти су ту да обликују нормативни оквир, док са друге стране, формална примена норми има за задатак да отелотвори принципе правне сигурности у свакодневном животу. Без ове симбиозе правна сигурност не би прешла праг апстрактног идеала, па самим тим не би ни било речи о категорији права која пружа заштиту (Јовановић, 2020, 115).

У савременој теорији права правна сигурност се често разматра кроз призму дистинкције између правне науке, правне теорије и филозофије права, што веома јасно разлаже Горан Дајовић. Он истиче да се правна наука, односно догматика, бави систематизацијом и тумачењем позитивног права, што омогућава да се право примењује у пракси на јасан и предвидив начин. Међутим, ова догматска димензија није довољна сама за себе, јер теорија права даје општи оквир у коме се разумеју појмови попут норме, правног поретка и валидности, док филозофија права уноси вредносну димензију у којој правна сигурност добија шире друштвено значење. Дајовић (2018, 147) наглашава да ове три димензије нису изоловане, већ да се нужно прожимају: догматика обезбеђује нормативну јасноћу, теорија даје појмовно-аналитичку основу, а филозофија указује на вредносне циљеве које право треба да оствари. Управо у том споју може се сагледати и значај правне сигурности, јер она није пука формална категорија, већ вредносни принцип који омогућава стабилност друштвених односа и поверење грађана у правни поредак. Тако правна сигурност, према Дајовићу, представља и техничко начело функционисања правног система и једно од мерила његове легитимности, будући да правни систем без сигурности губи основну сврху – да буде оријентир људског понашања и механизам заштите права и слобода (Дајовић, 2018, 150).

Ханс Келзен (Келзен, 2007, 44) у својој Чистој теорији права развија идеју правне сигурности кроз концепт строго нормативног система у коме свака правна норма црпи своју снагу из више норме, све до претпостављене основне норме (Grundnorm). Тиме се обезбеђује не само хијерархијска уређеност правног поретка, већ и његова унутрашња кохеренција, што је, по Келзену, нужан услов правне сигурности. У таквом систему, сигурност се постиже чињеницом да субјекти права могу унапред да предвиде како ће се правила примењивати, јер је свака одлука везана за унапред одређени нормативни оквир. Келзен одбацује свако ослањање на природно право или морал као изворе сигурности, истичући да једино позитивно право, засновано на валидности и законитости, може обезбедити стабилност и предвидивост. На тај начин, правна сигурност постаје резултат строго формалне законитости, а не вредносних судова или политичких околности. Иако овакав приступ може изгледати апстрактно, његова практична димензија је неоспорна: грађанин, правно лице или институција могу да планирају своје понашање управо зато што знају да се норме примењују доследно и у складу са хијерархијом правног система. Келзен тако поставља правну сигурност у само средиште своје теорије права – не као споредан идеал, већ као *conditio sine qua non* сваке правне државе. У сагледавању појма правне сигурности уочава се интересантна тензија између вредносно-теоријског приступа, какав заступа Горан Дајовић, и строго нормативног концепта Ханса Келзена. Док Дајовић наглашава да правна сигурност није само техничка категорија, већ и вредносни принцип који обезбеђује поверење грађана у правни поредак и стабилност друштвених односа, Келзен је смешта искључиво у домен формалне законитости и

валидности норми. Код Дајовића се правна сигурност разумева кроз прожимање правне догматике, теорије и филозофије права, при чему она добија и своју друштвену и легитимацијску димензију. Код Келзена, међутим, она је последица логичке кохерентности и хијерархијске структуре правног система, у коме свака норма своју важење изводи из више норме, све до претпостављене Grundnorm. Ове две перспективе, иако прилично различите, међусобно се допуњују: док Келзен наглашава нужност формалне уређености и доследности примене права, Дајовић указује на вредносни значај сигурности као мерила легитимности правног поретка. У њиховом споју препознаје се целовит појам правне сигурности – као формалне, али истовремено и друштвено-вредносне категорије, без које право не може испунити своју функцију предвидивости, заштите и оријентације у друштвеном животу.

2.1. Принципи правне сигурности

Да би се остварила, правној сигурности су неопходна одређена утемељена начела, односно принципи, међу којима се као главни издвајају: принцип легалитета, принцип предвидивости права, принцип стабилности правног поретка и принцип доследне примене права (Илић, 2016, 87).

Када је реч о **принципу легалитета**, треба нагласити да оно подразумева чињеницу да све државне одлуке, као и било које деловање свих субјеката права, мора бити засновано на закону и бити у складу са њим. Самим тим се овај принцип схвата као основни стуб правне сигурности и утемељено начело владавине права. Међутим, када говоримо о законитости, под њом се не подразумева само хијерархијски уређен нормативни систем, већ и ограничавање арбитрарне моћи свих државних органа, чиме се обезбеђује заштита грађана од самовољне власти. Тако разликујемо формалну и материјалну законитост (Блажић, 2021, 83). На овај начин, законитост се изједначава са гаранцијом да право функционише као предвидив и уређен систем, кроз који се може уочити правна сигурност и последица једнаке примене закона на све. Дакле, легалитет не штити једино формалну страну права, напротив, штити и људску димензију - осећај сигурности и поверења у правни систем.

Принцип предвидивости права није ништа друго до унапред познат правни систем који садржи јасне и недвосмислене норме. Јер, да би право имало смисла, треба га разумети и дознати. У случају да су норме нејасно формулисане или да се нагло мењају, правна сигурност је угрожена из простог разлога што правни субјекти не могу да се ослоне на право као један адекватан водич понашања, Поред јасноће норми, овај принцип подразумева и доследну примену правних норми у пракси. Овако формулисан принцип предвидивости права ствара слободу кроз извесност, где право престаје да буде само апстрактан скуп прописа (Илић, 2016).

Принцип стабилности правног поретка настаје као последица константног и учесталог мењања закона, јер у таквим случајевима правна сигурност слаби. Наиме,

овај принцип је у блиској вези са поверењем у институције, где правни субјекти у случају великих измена правних норми, губе поверење да тај исти правни систем више може да их заштити. Треба истаћи да стабилност правног поретка не треба нужно изједначавати са непроменљивошћу права. Друштво и друштвена заједница се стално развијају, па се самим тим и право мења на промишљен и транспарентан начин, који је усмерен на унапређење самог система, а не на задовољење тренутних политичких циљева. Једино на овакав начин стабилност правног поретка постаје и остаје гарант правне сигурности која чува друштвену равнотежу (Илић, 2016).

Принцип доследне примене права јавља се као логички крајњи принцип правне сигурности јер је спона нормативног и фактичког. Све оно о чему се говори када је реч о правној сигурности, овај принцип, лаички речено, спроводи у дело. Наиме, нити један правни систем не можемо назвати сигурним, ако се његове норме тумаче и примењују на више различитих начина (Илић, 2016). Кроз научну литературу, врло се често повезује са концептом правне кохеренције, у оквиру којег свака судска одлука или пак, одлука другог органа власти мора бити у складу како са претходним одлукама, тако и са доктрином и нормативним оквиром, што за циљ има очување унутрашње конзистентности правног система. Овај принцип не представља само опште питање правне доктрине, већ осигурава субјектима права јасност и недвосмисленост норми у њиховој примени. Еквивалентно томе, уједначена примена права ствара конструктиван и пре свега легитиман правни систем, што значи да грађани доживљавају право као објективан и непристрасан инструмент, а не као властиту моћ и самовољу судија или појединачних органа (Ђорђевић, 2019, 22).

Неминовно је да се принцип доследне примене права прожима са принципима предвидивости и стабилности права. Заправо, без доследности, предвидивост губи смисао, из разлога јер није могуће унапред установити последице својих поступака, док стабилност правног поретка постаје чиста илузија јер се једно правило може тумачити различито у сличним ситуацијама. Дакле, принцип доследне примене права је веза између формалног нормативног оквира са једне стране, и стварне практичне примене права, са друге стране (Ђорђевић, 2019). На овај начин, већ поменути принцип један апстрактни правни текст претвара у живе норме које правни субјекти могу разумети и уз помоћ њих остварити своја права и обавезе.

3. ОКВИРИ ПРАВНЕ СИГУРНОСТИ

Поред принципа, правну сигурност ограничавају јасно дефинисани оквири који за циљ преваходно имају обезбеђивање заштите и предвидивости права и обавеза грађана. Оквири правне сигурности нису никаква апстрактна правила, већ инструмент заштите и сарадње у друштву, захваљујући којем појединац планира своје поступке и одлуке. Примера ради, појединац је приликом отварања фирме упознат са неизбежном процедуром која га очекује, односно који су његови порези и обавезе, те

у складу са тим унапред може планирати и предвидети последице својих одлука (Алексић, 2018). Оног момента када људи у потпуности разумеју границе својих права и обавеза, као и онда када се закони доследно примењују, правна сигурност постаје стварност и тако омогућава организовано и функционално друштво. Дакле, чак и право бива ограничено структуралним, нормативним и институционалним границама које одређују домен деловања власти и појединца. С тога, правна сигурност не постоји у вакууму, већ је јасно одређена својим оквирима, који се могу посматрати кроз неколико различитих димензија, и то: нормативни оквир, институционални оквир, процедурални оквир, као и садржински оквир (Алексић, 2018).

Нормативни оквир подразумева уређен систем правних прописа почевши од устава, закона, преко подзаконских аката, до локалних правилника и одлука. Као такав, он поставља границе понашања у друштву и јасно указује на то које је понашање дозвољено, а које забрањено. На највишем нивоу се налази уставни оквир. Он нормативно гарантује правну сигурност кроз принципе владавине права, једнакост пред законом, као и кроз забрану ретроактивног деловања правних аката. Оно што је важно нагласити јесте да Устав јасно одређује да права појединаца и правних лица не смеју бити ни у којем случају произвољно ограничавана, те се на тај начин ствара темељ поверења у правни систем. Устав овим путем формално прописује правила, али и успоставља неопходан нормативни стандард који све следеће прописе чини легитимним (Лазих, 218, 177).

Затим, правна сигурност се остварује и кроз законски оквир кроз који закони тачно одређују права и обавезе субјеката. Као и устав, и законима је неопходна основна карактеристика, а то је потреба да буду разумљиви и стабилни (Лазих, 2018). Поред општих, значајну улогу имају и специјални закони који уређују поједине области друштвеног живота. У нормативни оквир правне сигурности спадају и међународни правни стандарди, са акцентом на људска права. Уговори и конвенције, као што је Европска конвенција о људским правима, пружају нормативну гаранцију заштите основних права и слобода, укључујући право на правично суђење и заштиту имовине. Ови инструменти, поред тога што доприносе хармонизацији домаћег права са међународним стандардима, додатно учвршћују правну сигурност кроз обавезу поштовања ових норми (Марковић, 2017, 39).

Када је реч о **институционалном оквиру**, он обухвата органе и институције које спроводе и контролишу примену права попут законодавних, извршних и судских органа. Такође, у оквир ове контроле спадају и независне институције попут омбудсмана и регулаторних тела (Матић, 2019, 102). Основни аспекти институционалног оквира су:

-импартиалност и независност, што значи да судови и друге институције морају деловати независно од политичког или економског притиска;

-*ефикасност*, правна сигурност ће изостати уколико органи власти не поступају благовремено;

-*контрола власти*, институционални оквир омогућава равнотежу снага чиме се спречава злоупотреба моћи и обезбеђује поштовање закона (Матић, 2019).

Процедурални оквир обухвата правила и процедуре којима се остварује и штити право - како у судским тако и управним поступцима, тако и у свакодневној административној пракси. На овај начин се права грађана штите на један делотворан и ефикасан начин. Такође, најважније карактеристике процедуралног оквира су:

-*правичност поступка*: свака страна мора имати прилику да изнесе свој став, да буде саслушана и да има једнак третман пред законом;

-*транспарентност*: поступци морају бити отворени, са јасно одређеним оквирима и правилима;

-*правна заштита*: грађанима се пружа могућност права на жалбу, чак и на судску контролу управних органа, где се на тај начин смањује могућност злоупотребе.

Дакле, закључак је да процедурални оквир правне сигурности представља практичан механизам који повезује закон са његовом применом (Матић, 2019).

Садржински оквир се односи на суштинске принципе права који дају смисао правној сигурности. Наиме, он превазилази формалну страну закона и гарантује да право буде како легитимно, тако и правично. Садржински оквир правне сигурности обухвата:

-*принцип легалитета*: нико не може бити кажњен или обавезан мимо закона;

-*једнакост пред законом*: правила важе једнако за све, без дискриминације;

-*заштита основних људских права*: право мора бити у складу са међународним стандардима и поштовати достојанство појединаца;

-*пропорционалност*: мере које држава преузима не смеју бити претеране, већ сразмерне циљу који се постиже (Матић, 2019).

Овако схваћен, садржински оквир даје једно етичко утемељење правне сигурности, јер осигурава да грађани право доживљавају не само као обавезу, већ као и гаранцију слободе.

4. ПРАВНА СИГУРНОСТ У БАНКАРСТВУ И ОСИГУРАЊУ

Правна сигурност у банкарству и осигурању не односи се само на формално поштовање закона, већ и на стварање предвидивог пословног окружења у којем клијенти и финансијске институције могу планирати своје активности са сигурношћу. Када клијенти знају да су њихова права заштићена, да ће банке поступати доследно и да ће осигуравајуће куће испунити своје обавезе, повећава се поверење у читав систем (Петровић, 2021, 122). Осим тога, када је реч о правној сигурности у овој области, она је уско повезана са транспарентности. Дакле, јасно дефинисане процедуре, уговорни услови и регулативе омогућавају корисницима да буду информисани о ризицима и

обавезама које преузимају. У банкарству конкретно, то та прецизност се огледа кроз недвосмислено дефинисане кредитне услове, каматне стопе, накнаде и обавезе по депозитима, док се у осигурању огледају кроз детаљне полисе осигурања, процедуре пријаве штете и начин исплате накнаде. С тога, транспарентност смањује простор за неспоразуме, злоупотребе и правне спорове, што на директан начин доприноси поузданости финансијског система (Поповић, 2016).

Затим, један стабилан и предвидив правни оквир пружа банкама и осигуравајућим компанијама сигурност у пословању, јер омогућава дугорочно планирање, процену ризика и имплементацију стратегија без страха од наглих промена. У случају одсуства правне сигурности, свака врста промене у регулативи или тумачењу закона може довести до повећања како финансијских тако и оперативних ризика, што додатно угрожава и клијенте и институције (Поповић, 2016).

У практичном смислу, правна сигурност значи да клијенти могу тачно да разумеју своја права и обавезе - од каматних стопа на кредитне, до услова осигуравајућих полиса. На пример, клијент који узима стамбени кредит мора бити сигуран да банка не може накнадно произвољно променити каматну стопу или услове отплате. Исто тако, осигураник који закључи полису осигурања возила зна тачно шта је покривено и у којим случајевима може тражити надокнаду штете (Митровић, 2011, 233). Еквивалентно томе, банке и осигуравајуће куће добијају стабилан оквир за планирање пословања, процену ризика и дугорочно инвестирање. Примера ради, банка која планира нови кредитни производ може бити сигурна да ће регулаторни оквир остати стабилан, што јој омогућава да прецизно израчуна ризик и цену кредита, без бојазни од наглих промена закона које би на директан начин могле да угрозе профитабилност. Томе слично, осигуравајућа компанија која уводи нову врсту животног осигурања може направити прецизне уговоре који ће бити правно валидни и лако оствариви у случају спора (Поповић, 2018). Правна сигурност у банкарству и осигурању има посебно значајну улогу јер ове области непосредно утичу на финансијску стабилност појединаца, компанија и читавог економског система. Банкарство и осигурање су сектор у којем се свакодневно рукује великим количинама финансијских средстава и уговорних обавеза, а свака нејасноћа или правна несигурност може довести до озбиљних последица – од финансијских губитака клијената до дестабилизације институција и шире економије. Банке и осигуравајуће компаније послују у оквирима који захтевају висок ниво поверења клијената (Станковић, 2020, 101). Правна сигурност омогућава да сваки клијент зна своја права и обавезе, од прецизно дефинисаних каматних стопа и накнада до обима покрића осигуравајуће полисе. Такво предвидиво окружење не само да штити клијенте, већ и сам сектор, јер смањује ризик од правних спорова, злоупотреба или наглих промена у примени прописа (Станковић, 2020).

Избор банкарства и осигурања као области истраживања правне сигурности није случајан. Ове области представљају критичне тачке економског система:

стабилно и предвидиво пословање банака омогућава сигурност депозита и кредита, док поуздано осигурање штити имовину и живот осигураника. У контексту ових сектора, правна сигурност не служи само као формална заштита права, већ је темељ поверења и ефикасности који омогућава функционисање финансијског система у целини. Због своје сложености и непосредног утицаја на свакодневни живот грађана и пословање привреде, банкарство и осигурање представљају идеалан оквир за проучавање принципа правне сигурности. Анализом правних механизма, уговорне дисциплине и регулаторног оквира у овим областима, могуће је уочити како правна сигурност конкретно доприноси стабилности, предвидивости и заштити интереса свих учесника финансијског система (Радовић, 2018).

Избор банкарства и осигурања као области истраживања правне сигурности није случајан. Ове области представљају критичне тачке економског система: стабилно и предвидиво пословање банака омогућава сигурност депозита и кредита, док поуздано осигурање штити имовину и живот осигураника. У контексту ових сектора, правна сигурност не служи само као формална заштита права, већ је темељ поверења и ефикасности који омогућава функционисање финансијског система у целини. Анализом правних механизма, уговорне дисциплине и регулаторног оквира у овим областима, могуће је уочити како правна сигурност конкретно доприноси стабилности, предвидивости и заштити интереса свих учесника финансијског система (Станковић, 2020).

5. ЗАКЉУЧАК

Анализа принципа и оквира правне сигурности показује да је овај концепт темељ функционалног и поузданог правног система. Принципи као што су предвидљивост, стабилност прописа, транспарентност и заштита права представљају основне стубове који омогућавају да правни оквир буде јасан, доследан и применљив у различитим областима друштвеног и економског живота. Кроз рад је наглашено да правна сигурност не обухвата само формално поштовање закона, већ и практичну примену правних норми, што ствара предвидљиво окружење за све учеснике - како појединце, тако и организације.

Оквири правне сигурности, било да се ради о законодавству, регулативама или уговорним обавезама, омогућавају заштиту права и смањење ризика правне несигурности. Транспарентност и јасноћа процедура доприносе поверењу, јер учесници система знају своја права и обавезе и могу планирати своје активности без страха од арбитрарних одлука или наглих промена правила. У практичном смислу, правна сигурност омогућава да се спорови решавају предвидиво и правично, да се права остварују ефикасно, а да се ризици и несигурности минимализују. Кроз рад су приказани примери из различитих области, приказујући како примена принципа правне сигурности у реалном животу повезује теорију и праксу. Било да је у питању

регулација пословања, спровођење уговора или заштита права грађана, правна сигурност се показује као кључни фактор који омогућава стабилност, предвидљивост и ефикасност система. Ови примери јасно илуструју да правна сигурност није апстрактан концепт, већ активни механизам који штити интересе свих учесника и омогућава функционално и праведно друштво.

У контексту банкарства и осигурања, ови принципи добијају посебну тежину. Стабилност правног оквира омогућава банкама да планирају кредитне производе и процењују финансијске ризике, док осигуравајуће куће могу прецизно дефинисати обавезе и права својих осигураника. Затим, предвидљивост и транспарентност процедура смањују ризик од правних спорова и повећавају поверење клијената. Значајан је пример већ наведен у раду, где клијент који узима стамбени кредит зна да каматна стопа остаје у складу са уговором, док осигураник може бити сигуран да ће полиса осигурања, јасно дефинисана и доследно примењена, покрити насталу штету.

Закључно, рад потврђује да принцип правне сигурности, кроз своје оквире и практичну примену, представља темељ поверења и стабилности у свим областима живота. Правна сигурност, с тога, није само теоријски идеал, већ практично и неопходно средство за остваривање функционалног, праведног и предвидивог друштвеног и правног система.

ЛИТЕРАТУРА

- Алексић, М. (2018). Правна сигурност и правна држава. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду;
- Блажић, Ђ. (2021). Начело законитости и легитимног очекивања странке и право странке на изјашњење о резултатима испитног поступка, *Зборник радова Правног факултета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици*;
- Бачић, М. (2017). Основи правне сигурности у савременом праву. Нови Сад: Факултет правних наука;
- Дајовић, Г. (2008). Правна обавезност и важење права, Службени гласник: Правни факултет и Београду;
- Ђорђевић, В. (2019). Правна сигурност и примена закона у Србији. Београд: Службени гласник;
- Илић, Д. (2016). Предвидљивост и стабилност права: теорија и пракса. Ниш: Правни факултет;
- Јовановић, С. (2020). Принципи правне сигурности у домаћем праву. Београд: Институт за упоредно право;
- Костић, Т. (2015). Улога правне сигурности у заштити права грађана. Нови Сад: Матица српска;
- Лазић, М. (2018). Правни оквир и правна сигурност: теорија и примена. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду;

Марковић, Н. (2017). Правна сигурност и правна предвидљивост у уговорним односима. Београд: Службени гласник;

Матић, С. (2019). Основни принципи правне сигурности. Ниш: Правни факултет;

Петровић, А. (2021). Правна сигурност у пракси: теоријски и практични аспекти. Београд: Институт за правне студије;

Митровић, Љ. (2011). Савремени кредитно-банкарски систем, *Зборник радова Правног факултета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици*;

Петровић, Н., (2014). Правна заштита у неким посебним управним поступцима, *Зборник радова Правног факултета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици*;

Поповић, Р. (2016). Правна сигурност и ефективност закона. Нови Сад: Факултет правних наука;

Радовић, Д. (2018). Правна сигурност и заштита права у управном праву. Београд: Службени гласник;

Станковић, М. (2020). Правна сигурност и јавни интерес. Ниш: Правни факултет.

Nikolina STANKOVIĆ

Teaching Associate, University of Priština in Kosovska Mitrovica, Faculty of Law, Republic of Serbia, nikolina.gnjidic@pr.ac.rs, ORCID: 0000-0003-3148-467X.

PRINCIPLES AND FRAMEWORKS OF LEGAL CERTAINTY

Summary

The issue of legal certainty poses one of the fundamental questions that arises within the framework of every modern legal system, especially when assessing its institutional arrangement, the degree of established democracy and the manner of achieving relations between the state and its citizens. Legal certainty is an integral part of the broader concept of the rule of law, and ensuring it should represent one of the basic goals of every regulated legal order. The concept of legal certainty, in principle, implies the right of every person to be informed in a clear, predictable and timely manner of the legal norms that regulate his or her legal position, as well as the right to their consistent and equal application in identical or similar factual and equal situations. It should be noted that the issue of legal certainty is directly related to the issue of legal predictability in the context of conducting court proceedings in individual disputes. Also, when we talk about legal certainty, we primarily mean the existence of a stable and consistent regulatory framework that is not subject to frequent changes, for reasons of consistency and efficiency of the legal norms themselves from which it is composed. The paper will discuss complex aspects of legal certainty, which include regulatory transparency, uniformity of case law, as well as consistent application of law. Accordingly, the phenomenon of legal success in court proceedings will be analyzed, with a special emphasis on legal entities operating in highly regulated sectors such as banking and insurance. Finally, the concept of legal certainty will be viewed in the paper, in addition to the formal-legal aspect, as an element of legal culture and legal awareness that influences citizens' trust in institutions and the legitimacy of the entire legal order.

Key words: legal certainty, principles, legality.